

María Fort, tota una institutriu

L'embaràs de Maruja va transcórrer normal i plàcid, dins del que era habitual en aquella època, fosca i cruel, en el període més cru de la dictadura. Sense cap problema major, Maruja va arribar a la nit de sant Joan, en sentir les contraccions. El seu home, Vicent, va encendre un gran ciri, i això que no era gens *beato*, i el plantà sobre un cendrer de plata, que havia portat de París, quan estigué un any perfeccionant el seu ofici de barber.

En aquells anys, l'habitual era tindre els fills a casa, al dormitori del matrimoni. Res d'anar a l'hospital a parir, ni hòsties a la vinagreta.

La nit de sant Joan donà pas al dia de sant Joan, el Baptista. Llarga, massa llarga, se li feu la matinada a Maruja. A més de sa mare, que no era altra que la tia Modesta, la perruquera de la vila, i Vicent, el pare de la criatura, a la casa del carrer sant Isidre, on es posaren a viure, a tir de pedra del Castell d'Alaquàs, va acostar-se una joveneta rossa i primeta, companya de Maruja al taller dels parxissos, i una tercera dona, donya Catalina, que feia les tasques de comadroneja.

Massa llarga se li feu la matinada a Maruja, perquè, a més de suportar anormals contraccions i una espectacular trencadura d'aigües, el part no progresava. La criatura ja *aguaitava* pel *túnel* de la mare. Però el part no avançava. Ni avançava, per a eixir completament, ni es retirava, per a respirar amb més tranquil·litat i disposar d'un renovat impuls i acabar de nàixer. La criatura es quedà atascada. Els danys cerebrals estaven garantits. El patiment del fetus havia fet mossa en el seu sistema, el nerviós i el motriu. A l'alba, després d'una titànica lluita entre tots, i de manera especial de Maruja, el xiquet naixia al món. El seu pare, Vicent, el recollia amb els seus braços. El xiquet no plorava. El més sepulcral dels silencis va invadir el dormitori. Però Vicent va reaccionar a temps i capgirà a la criatura, l'agafà dels turmells i li donà dos palmades al cul. En rebre aquelles primeres saccades, el xiquet ja parit va soltar el plor vital.

Nom de la mare: María Fort Martínez, 27 anys. Ofici: fins aquest dia, costurera ocasional. Ofici, d'ara en avant: institutriu del seu fill.

Nom del pare: Vicent Mena Martínez, 35 anys. Ofici: barber.

Nom del fill: Juanvi.

Data del naixement: 24 de juny de 1962, dia de sant Joan Baptista.

Diagnòstic: PC.

El full que signava el document, amb aquestes dues maleïdes lletres, PC, passava de les mans de Maruja a les de Vicent, els pares de la criatura, que ja començava a desfilar per la consulta dels metges.

— PC, què vol dir PC?

De moment, la dictadura de Franco no hi havia legalitzat el Partit Comunista. I a les cases, ni somiaven de tindre un computador personal.

— Paràlisi cerebral.

— I això, què significa?

— Que el nostre fill té el cervell atrofiat?

— I una merda per a ells!

— Ja ens encarregarem nosaltres de demostrar-los com d'equivocats que estan.

En una arrancada de fúria, Vicent va esgarrar el segon full en què s'indicava que no hi haguera hagut cap problema si el part s'haguera practicat en l'hospital, realitzant-li a la mare la seua corresponent cesària.

Al llarg de les primeres setmanes de vida, Juanvi ni prenia pel dia ni dormia a la nit. Només feia que plorar bona cosa. I quan el cansament envoltava el seu cos i es quedava dormint, Maruja aprofitava l'ocasió per a traure's el pit i donar-li de mamar. Tot això, sense deixar d'atendre la casa ni l'home, anar a per vívers, llavar la roba, la domèstica i les tovalles de la perruqueria, inclòs, anant-la a netejar un dia per setmana, amb motxo i lleixiu. A mesura que passaven els mesos, per a Juanvi, les visites al pediatra anaven sent més constants, i anaven desenvolupant-se amb major freqüència. El desplaçament, bé a València, bé a Torrent, el realitzaven els tres, la unitat familiar al complet, unes vegades, en la *Guzzi* del pare, sempre i

quan la consulta queia dilluns, dia en què la perruqueria estava tancada al públic. Els tres, eh?, que conste, a lloms de la *Guzzi* i de la *Vespa*, que la família va tindre tot seguit. I sense casc, com era habitual a principi dels seixanta.

Per a estimular al *crío*, Maruja, matí i vesprada, caminava a gates per terra, amb la intenció que el menut Juanvi la imitara i enfortira els músculs, de manera especial, els de les cames, ja que Juanvi, a més de la parla, també mostrava una notable deficiència en el caminar.

Per aquella època, abans que Juanvi complira el primer any, Maruja, d'acord amb el seu home, va traslladar-se al carrer dels Benlliure, on la tia Modesta, mare de Maruja, tenia la casa per a viure i la perruqueria, ara només de cavallers, ja que ella, la tia Modesta, ja començava a vendre productes de neteja i alguna que altra colònia.

Vicent, el pare de Juanvi, dormiria més tranquil, i l'*abuela* l'ajudaria amb la criatura, i per les nits soparien junts. El fill de la tia Modesta ja havia après l'ofici de barber, encara que la família contractava als últims oficials.

La casa en la que vivia la tia Modesta era una planta baixa, que sempre havia tingut dos entrades: una, per la perruqueria de les dones, i l'altra, per la de cavallers. Com ja hem dit, quan Maruja i el seu *crío* varen instal·lar-se, només estava la perruqueria de cavallers. El que havia sigut el local on totes les dones del poble havien anat perquè la tia Modesta les pentinara, s'havia transformat en una xicoteta tenda, de colònia i sabó, amb la intenció d'expandir-se. A continuació, estava el dormitori familiar, amb una amplitut necessària per a recollir la seua filla i el seu net. Cal destacar que en aquest dormitori va ser on la tia Modesta va trobar-se el cos sense vida de Paco, el seu home, aquel fatídic matí d'abril de 1941.

«La nit anterior, la tia Modesta i Paco es gitaren. Li plantà bona cosa de besos. Quan s'alçà la tia Modesta, li preparà un got de llet en la cuina. Amb la safata en la mà, tornà a l'habitació en la qual Paco seguia dormint. Ficà el got en la tauleta de nit i s'assentà al llit per a acaronar-li les galtes.

Paco no es despertava. La tia Modesta s'alçà i mirà el got de llet. El prengué en un silenci aterrador i begué un glop. La llet estava gelada.

De sobte, els ulls de la tia Modesta recalaren en el seu home. Obrí els dits que agarraven el got i el deixà caure.

Paco, el barber, estava mort.

Amb uns crits que esclataven la pau del dia, i que a la seua filla Maruja li donaren un esglai mortal, que encara li posa els cabells de punta, amb uns crits trencadors, la tia Modesta creuà les habitacions per a eixir al carrer i bramar:

— ¡Ay, que Paco se ha muerto! ¡Paco! ¡Ay, que Paco se ha muerto!»

Per a Maruja, les circumstàncies havien canviat, i havia d'adaptar-se al seu nou quefer. Maruja estava novençana i havia de traure endavant Juanvi, una criatura amb el potencial de qualsevol altre xiquet, però que requeria més atenció, per a compartir les seues necessitats i rebre més dedicació que qualsevol altre. Una d'aquelles primeres necessitats, per exemple, consistia que el xiquet de Maruja es quedara relaxat més del que mai ho havia estat, plorara menys i dormira més.

Eixint del dormitori, la casa de la tia Modesta comptava amb un espaiós saló-menjador-magatzem, el qual conduïa a l'esquerra a la perruqueria de cavallers, amb dos butaques de barber, estanteries amb botelles de colònia i utensillis d'afaitar, rematada tota ella per dos grans espills. A la dreta del menjador es presentaven dos eixides: la primera, enfilava la cuina, en la que també hi havia una taula central; la pica, roja amb picadetes blanques, tan seductora anys després per a Juanvi, es trobava només xafar la cuina; tot seguit, la vaixella, plats i coberts, tots penjats i cap per davall; a continuació, i sobre un llarg marbre, un foguer a gas amb dos focs, el fum dels quals s'elevava cap a una enorme xemeneia. La tia Modesta, quan va dispondre de la casa, havia plantat una taula enmig de la cuina, per a dinar amb més comoditat, tot i que sempre tenia un ull cap al foguer, i per anar col·locant tots els trastos que el temps li duïa. A l'època en què Maruja tornà a la casa de la tia Modesta, temporalment, clar, la il·luminació zenital quedava garantida per un tub blau ple de fluorescència.

Darrere de la cuina, estava l'habitació on dormia Paquito, el fill menut de la tia Modesta. Aquesta senzilla habitació, la va haver de compartir Paquito amb Vicent, l'oficial que havia vingut d'Oliva, una vegada estigué clara que la força del destí era la de desposar-se amb la filla de la tia Modesta, i adquirir, per iniciativa de Maruja, la vivenda del carrer sant Isidre, on va nàixer Juanvi.

L'altra eixida que tenia el saló-menjador-magatzem donava al corral, amb gallines ponedores i gats farcits d'independència.

El descriurem, perquè és de justícia dir-ho. El corral de la tia Modesta va ser un dels llocs on la infància de Juanvi va ser més feliç. Només creuar el llindar, a l'eixida del corral, hi havia una aixeta, amb un poal sempre preparat. La uralita feia les tasques de gorra. Caixes, a un i altre costat, deixaven un corredor amb una lleu inclinació cap a baix. Totes les parets del corral estaven pintades de blanc, amb calç, emblanquinades, el que sempre s'ha dit: emblanquinar. Pocs anys després, quan la tia Modesta va muntar la drogueria, un dels productes estrella va ser la calç, la calç per a emblanquinar tota classe de parets. Quan este corredor ja s'ampliava, arribàvem al *retrete*, que és com sempre deia la tia Modesta a l'excusat o WC, i que, efectivament, estava als afores de la casa. El *retrete* era una construcció d'obra, alta i estreta, una cortineta de ganxets verdosos feia de *salvavergonyes* i apunts d'intimitat. Una vegada al seu interior, per a alleugerar-se les necessitats, només es trobava la tassa del vàter.

A continuació, venia el corral pròpiament dit, tot emblanquinat i amb una considerable extensió. En aquella extensió corralera, la tia Modesta havia preparat un conjunt de fils per a estendre la roba dels llits, després d'haver-la llavat, i que s'assecara al sol. En l'angle de l'esquerra, al fons i entre dos barandats d'obra, hi havia un senyor galliner, amb totes les gallines i tota la merda que volgueres, amb les quals jugaven els gats silvestres, estigueren torts o tingueren mirada de linx.

Al córrer els calendaris, Juanvi, de la mà de sa mare, que el subjectava, jugava al futbol amb algun dels seus companys d'escola: en els carrers d'Alaquàs i en el corral de l'*abuela*, i en ple estiu; després que la tia Modesta li preparara el puré de creïlla, eixien al corral i el net es dedicava a omplir els medidors d'aigua i a matiritzar i erradicar formigues, omplint el formiguer d'aigua, per tal d'ofegar-les, i recreant-se, quan intentaven escapar-se, en aquell xicotet holocaust.

Però no avancem esdeveniments.

Juanvi havia vingut a ca l'*abuela* en braços de sa mare. La reorganitzada família anava a residir al carrer dels Benlliure una llarga temporada. Per exemple, un any.

Conta Maruja, que una vegada de tantes, la tia Modesta estava sentada en la seua engrunsadora roja, intentant dormir Juanvi als seus braços. L'engrunsadora es balancejava suaument. Potser que Juanvi es dormira o no, el que és ben cert és que la tia Modesta es quedà adormida plàcidament. Juanvi obrí els ulls i mamprenqué a moure el cos, i faltà el fil d'una *higa* perquè caigueren a terra cavall i picador. Una vegada més, el plor de Juanvi va ser miraculós.

La tornada a la planta baixa del carrer sant Isidre va produir-se a l'estiu de 1963, quan Juanvi ja tenia un any. Per a que continuara fent exercici, li havien comprat un tacataca, que consistia en tres aros, cadascun d'ells de diferents dimensions: el superior, ajustat al coset de la criatura i subjectat per un joc de corretges; l'aro del mig, amb una circumferència major; i l'aro inferior, el més gran dels tres, amb quatre rodetes per tal de desplaçar-se pels quatre punts cardinals.

El primer que es trobava a l'entrar en la casa, era una saleta. Al costat, la cuina. Cuina i saleta tenien uns finestrals amb reixes negres, des dels quals, Juanvi observava ja el veïnat.

Tot el sant dia, Maruja estava conversant amb Juanvi, que ja començava a desplaçar-se amb el tacataca. Per aquella època, Maruja ja li contava contes a Juanvi. *Barbazul*, que va tindre moltes dones, i varen acabar empresonades en diverses habitacions, totes per curioses; *El enano saltarín*, un donyet pocavergonya, que sempre apareixia de nit i ningú sabia el seu nórm; *El rey Midas*, que residia a Grècia i que els deus li havien concedit la gràcia de que tot quant tocara les seues mans, es transformara en or, fins al punt de no poder menjar ni beure, ja que els aliments, només agafar-los, quedaven convertits en peces d'or.

El menjador era l'estància central de la casa. Tenia una taula enmig. Juanvi recorda que un dia els Reis Mags li varen deixar damunt d'aquesta taula, un futbolí, que ell va veure només obrir els ulls des del dormitori matrimonial, on dormia.

El menjador tenia una porta que duia al corral. En la seua paret frontal, que estava a la dreta, Vicent havia pintat una línia roja, per tal de jugar al frontó, esport d'arrelam valencià.

Sense deixar de practicar els exercicis de gatejar i d'anar caminant de la maneta, sense el tacataca, Maruja, *la institutriu de Juanvi*, ja li ensenyava les primeres lletres i els primers números, ja li estava ensenyant a Juanvi a sumar i restar, a escriure i pintar.

En aquells vora 7 anys que la família Mena Fort va viure al carrer sant Isidre, ni mare ni fill tenien temps d'avorrir-se. Quan no eixien al corral, Juanvi amb la camisola del València, lluint el número 2, la de Sol, a l'esquena, veien per la televisió les sèries nord-americanes, dos de les quals eren *El virginiano* i *Jim West*.

Per a realitzar amb més comoditat les seues excursions dominicals, Vicent, recolzat sempre per Maruja, havia canviat la *Vespa* per un *Seat 600*, color crema. D'aquesta manera, temprana i natural, Juanvi va conèixer la mar i l'ambient mariner i portuari, les embarcacions engrunsades per les ones li enxisaven. Això sí, per a banyar-se a la platja, Juanvi havia de matinar, ja que son pare, Vicent, no feia bones molles amb el sol.

I parlant de bones o roïnes impressions, va haver un punt clau, un entre tants, en la vida de Juanvi. A la família, li van parlar d'un col·legi especial, que hi havia a Calicanto. I cap allà van enfil·lar el rumb els tres en el *600*. Maruja no les tenia totes en si, però per si de cas, que no es diguera mai que no ho havien intentat, fóra el que fóra.

El col·legi estava en als cims de Calicanto. El *600* va quedar aparcad a lloms del parc recreatiu del col·legi.

— Quedeu-vos ací mentres busque al director. — va dir Vicent, baixant del cotxe i endinsant-se en les instal·lacions del col·legi. No passaren ni cinc minuts quan Vicent reapareixia, en busca de Maruja.

— Vine.

— I Juanvi?

Juanvi no necessitava un col·legi especial, ni cap ensenyança especial.

Maruja i Vicent, ho captaren al vol. D'on havien escapat, de cap manera era un col·legi. Un col·legi, que més que un col·legi, semblava un asil de *subnormals*, un asil de persones deficients, molt deficients mentalment, i tocadés de l'ala físicament. Juanvi necessitava anar a una escola *normal*. Juanvi necessitava continuar relacionant-se amb els demés, i fer front al món i lluitar contra els seus entrebancs. Maruja l'estava preparant. I li obria els ulls, per lluitar i gaudir de la vida.

Sense deixar de passejar pels Benlliure, el trasllat de casa de sant Isidre a Pais Valencià, va ocórrer a març de 1969.

A la vora del cine *Hercumar*, Juanvi encara no havia complit 7 anys i ja feia estralls en el cor de les xiquetes. Es creuaven a sovint al pati i a l'escala. Una adolescent, veïna, se sentia atreta per Juanvi, però no sabia com *entrar-li*, com establir conversació amb este nou veí, que patia també disartria. La mare d'aquesta adolescent li va explicar que Juanvi era un xiquet com qualsevol altre, que tot ho entenia, que només patia un transtorn de l'execució motora de la parla.

A totes estes, al carrer sant Jeroni, d'Alaquàs, Maruja es creuava a sovint amb el mestre Pau.

El mestre Pau, que ja havia observat el desenvolupament d'aquesta mare respecte el seu xiquet, la va saludar.

— Sóc Pau, el mestre Pau.

— Sóc Maruja, mare d'un xiquet. — va respondre Maruja, detenint-se a penes

— Gustosa de conèixer-lo.

— ¡Espere! — va demanar el mestre Pau, seguint-la els passos.

Els dos es van detindre. Després d'un silenci, Maruja es capgirà.

— Volia parlar amb mi?

— He vist el potencial que té el teu fill — va anunciar el mestre Pau. A la qual cosa, Maruja li va concedir:

— Volia preguntar-me alguna cosa?

— M'agradaria... — va començar el mestre Pau. La il·luminació del dia se va anar difuminant, quedant-se centrada en el mestre Pau i Maruja, com si la resta del món no existira. — Sóc mestre d'escola. Treballe al barri. Em sentiré realitzat si em portes el teu fill a la meua classe. Ja sé que li has inculcat la curiositat en la seua ment, és una tasca la mar d'encomiable. A partir d'ara, hem d'intentar potenciar els seus coneixements i tractar de canalitzar-los cap qualsevol activitat creadora.

Un dia d'estiu, després d'haver complit els 7 anys, Juanvi estava en el corredor de casa.

— Mira, mamà — va anunciar-li a Maruja, va posar les mans a terra, es va recolzar en el genoll, es va posar en peu, i va començar a caminar cap a sa mare.

Fotografía de María Fort Martínez.